

neboť polsky se ve světě čte přece jen více než slovensky nebo česky. Bez této knihy by se dnešní flexibilní a areálově a interdisciplinárně uvažující slavista neměl obejít.

Stejně jako bez jeho *Úvodu do filozofie dějin*, který je vlastně úvodem do historiosofie: upozorňuje v této souvislosti na historicitu literatury, nemluvě o historické próze, zejména románu, je již nadbytečné. I když autor začíná důsledně u obecných otázek, přece jen stejně končí u Jána Kollára a Ľudovíta Štúra, ale také u N. Berďajeva a recentí(vi)smu Poláka J. Baňky, jemuž svůj svazek věnuje. Ostatně Prešov i Bardejov, místa vydání jeho dvou knih, jsou s Polskem tradičně spojena diachronně strukturovaným kulturně politickým vývojem.

Jaké je vyústění Dupkalova spisu o filozofii dějin? Odpověď najdeme ve stati o recentivismu či recentismu uvedeného současného polského filozofa Józefa Baňky, který od roku 1983 ve svých dílech rozpracovává princip recentí(vi)smu jako z Parmenida odvozeného hodiecentrismu, tak z jiných pramenů (mj. *Ja teraz. U zrodet filozofii czlowieka wspolczesnego*, 1983; *Czas i metoda, Rozważania o metodzie a recentiori*, 1993; *Traktat o strukturach chwilowych*, 1997, *Recentywnizm i pannyngeneza*, 1992 aj.): vše se děje nyní a teď (teraz), takový recentivismus (recentismus) ovšem obsahuje i moment historicity a historiosoficity. Ještě přesněji, výrazněji a explicitněji vyjadřuje Dupkala svou koncepci v epilogu k druhému vydání knihy, kde traktuje slavný esej Francise Fukuyamy *Konec dějin* (*The End of History*, 1989) a současně známou Derridovu kritiku a komentář, podle nichž je toto pojetí politickým neomesianismem, de facto plodem křesťanské eschatologie. Alternativu k dominantanci a univerzalizaci (u Fukuyamy jde o dominantanci liberální demokracie) vidí autor v otevřenosti a jisté tajemnosti vývoje: „Ak je budúcnosť ľudstva otvorená, je aj sui generis tajomná. Žijeme teda v atmosfére určitého tajomstva a zároveň sami sme jeho neodmysliteľnou súčasťou. S prihliadnutím na túto skutočnosť možno vyjadriť nádej, že jedným z kľúčov k odomknutiu uvedeného tajomstva je aj proces permanentného, sebezpoznávania sa človeka ako rozhodujúceho dejinotvorného činiteľa.“ (s. 147).

Otevřenost, tajemství a alternativnost jsou spíše rozvolňovací, znejistňující, ambivalentní kategorie, které byly pro Slovany i v minulosti typické, stejně jako projevy recentivismu a jisté senzibility k člověku a jeho úsilí. Dupkalova filozofie je v tomto smyslu kontemplativní a literární, estetická, stejně jako slovanská, a je jednou z bran ke koncepci filozofie citlivé, „měkké“, skutečně flexibilní.

Ivo Pospíšil

### Ruské dilema Ivany Ryčlové

Ivana Ryčlová, známá svým dlouhodobým zájmem o současné ruské drama, publikovala v *Proglasu* a pak v *Revue Politika* řadu esejů o ruských osobnostech, jejichž osudy a tvorba se vyvíjely ve vzduchu ke státní moci. V případě Lva Nikolajeviče Tolstého k moci carské a v jiných případech k moci sovětské. Nyní autorka shromáždila tyto práce v knize *Ruské dilema* s podtitulem *Společenské zlo v kontextu osudů tvůrčích osobností Ruska*. Kniha vyšla v *Centru pro studium demokracie a kultury* (Brno 2006).

I. Ryčlová se tu zabývá osobnostmi dnes běžně známými, ač před časem utajovanými, jako je Mejerchold, Bulgakov, Pasternak, Nabokov, Zamjatin, Lunc, ale také méně známými, jako je Erdman, Ratušinská aj. A také napravuje u nás pokřivený a zkr-

lený obraz Konstantina Stanislavského, „nenáviděného a uznávaného“ režiséra, jehož de facto pro naše divadelníky rehabilituje důkladnou dokumentací jeho střetávání se sovětskou kulturní politikou. A ještě je tu esej o iniciátoru ruského postmodernismu Venediktu Jerofejevovi, jehož prezentuje jako „klíč k pochopení duše Ruska“.

Každá kapitola knihy I. Ryčlové má své specifikum, jež vyplývá z individuálního osudu a tvorby osobnosti, ale i ze subjektivního zaujetí autorky. Tak např. Vladimír Nabokov, o němž už bylo u nás napsáno poměrně mnoho, je představen zejména ve svém vztahu k židovství, Nikolaj Erdman především jako autor satirických dramát dvacátých let, a jen jako třešinku na dortu Ryčlová uvádí jeho autorství populárního *Mrazíka*. Irina Ratušinská jako jediná z pojednávaných osobností ještě žije. Ryčlová ji ukazuje jako básničku a vášnivou bojovnici za svobodu poetického i společenského slova.

Dá se říci, že i pro odborníky známé skutečnosti a detaily tvorby uváděných spisovatelů a režisérů jsou v esejích I. Ryčlové podány v nových souvislostech a po mnoha stránkách doplněny o nová fakta. Zvláštností těchto kapitol je úzká spjatost díla a životního osudu každé osobnosti, přesná dokumentace namnoze velmi strastiplné biografie, v níž vždy dominuje boj o dílo, o jeho svobodné vytvoření a uplatnění. Setkáváme se tu s tvůrci, kteří byli nuceni ke kompromisům, jak o nich před česem psal V. Kaverin v souvislosti s Bulgakovovým *Molièrem*: autor ve snaze zachránit podstatu díla si počíná jako ještěrka, které mohou ulomit ocas, ale ona zůstává naživu. Ryčlová vypráví i o spisovatelích, pro něž kompromis byl nepřijatelný (Lunc) a jejichž tvorba k nám zpravidla přichází se zpožděním. Mimořádný případ je Venedikt Jerofejev. Jeho příběh je v knize vylíčen až dramaticky, v jeho „dobrodružných“ i intimních aspektech, ale hlavně v tom, jak málo dbal na realizaci svých prací a jak právě tato tvorba en passant a za tragických okolností je dnes přijímána jako „klasika“.

Eseje I. Ryčlové jsou psány v dynamickém stylu, autorka v nich neskrývá své subjektivní vidění věcí, ale současně se opírá o přesná a dokumentovaná fakta, o důkladné studium látky. Uvádí v závěru seznam použité literatury i jmenný rejstřík a také otiskuje mnoho dokumentů a fotografií. Grafická úprava knihy, která je dílem Roberta V. Nováka, má avantgardní, řekl bych až reprezentativní charakter. Až na několik nevýznamných maličkostí jsem nenalezl na knize podstatných nedostatků. Právě naopak, myslím, že tuto publikaci naše rusistika a naši divadelníci velmi potřebovali.

Miroslav Zahradka

### Kvalitní monografie a její otevřená místa

**Hochel I.: Příběh ako princíp. Ladislav Ballek.** Vydalo Literárne informačné centrum, Bratislava 2005, 183 s.

Milé, nevtráivé fotografie zdobí monografii Igora Hochela o autorovi, který – spolu s jinými – dominuje v slovenské literatuře od poslední třetiny 20. století – Ladislava Balleka (roč. 1941), v posledních letech velvyslance Slovenska v České republice. Již kalendářium jeho života a díla, které je součástí publikace, svědčí o mnohém a především o tom, že Ballek, syn slovenského finance z Oravy a spišské matky, prožil a prožívá bohatý, vnitřně rozporný život plný nálezů i ztrát, ideálů i deziluzí – jako takřka všichni představitelé